

ŞTEFAN CAZIMIR
SABIA ȘI IMPERIUL
MILITARI LA CÂRMA STATULUI

PIŁSUDSKI
ATATÜRK
HINDENBURG
PÉTAIN
MANNERHEIM
DE GAULLE

ŞTEFAN CAZIMIR

SABIA ȘI IMPERIUL
MILITARI LA CÂRMA STATULUI

**PIŁSUDSKI
ATATÜRK
HINDENBURG
PÉTAIN
MANNERHEIM
DE GAULLE**

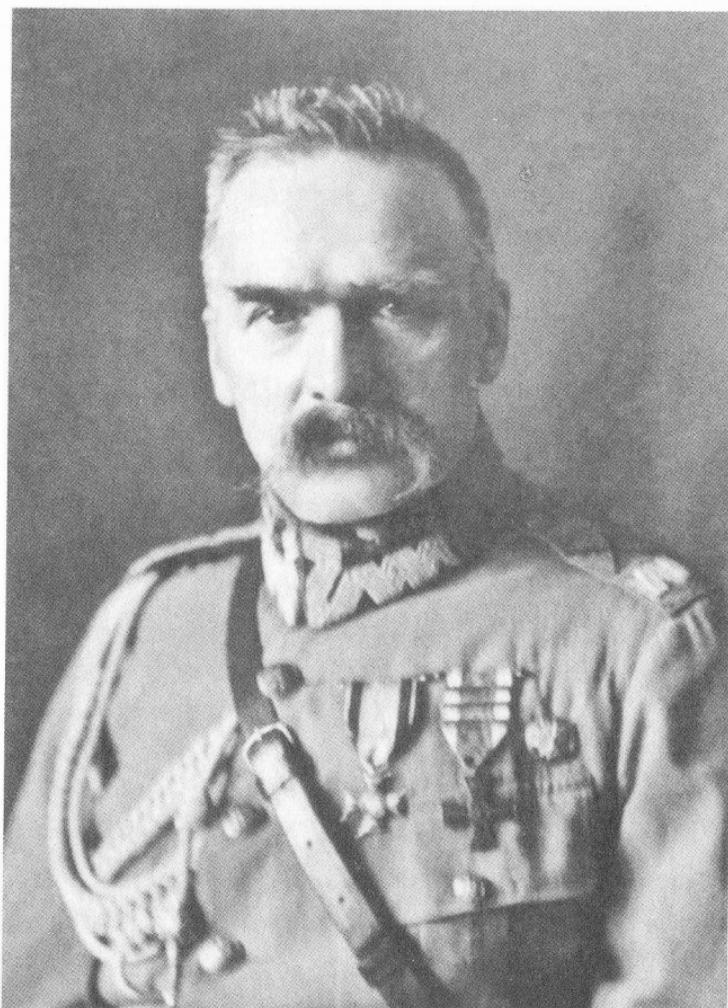
HUMANITAS
BUCURESTI

Respect pentru oameni și cărți

PIŁSUDSKI

DISCURSE

„A fi învins și a nu sucomba – iată izbânda;
a învinge și a te odihni pe lauri – iată înfrângerea.“

JÓZEF PIŁSUDSKI

ÎNSOȚIT DE UN GRUP DE OFIȚERI, MAREȘALUL TRAVERSEAZĂ podul. Chipul îi este încruntat și hotărât. Regimentele fidele guvernului, cu baioneta la armă, stau aliniate pe străzi. Mulțimea curioșilor păstrează o tacere apăsătoare. Pe treptele palatului, președintele vine în întâmpinarea mareșalului și îi întinde mâna, pe care acesta n-o bagă în seamă. „— Mareșale, repubica nu va capitula niciodată în fața unor rebeli. Retrage-ți-vă îndată trupele! — Dragă domnule președinte, nimic mai simplu. Guvernul să-și dea demisia și eu mă retrag. — Cu neputință. Guvernul a fost ales legal. — Foarte bine. În cazul acesta știu ce am de făcut. Voi ocupa Capitala și voi sili guvernul să demisioneze.“ Sub sprâncenele stufoase, din ochii mareșalului țâsnesc fulgere. Se răsucește brusc spre soldatul cel mai apropiat: „— Ai trage cumva în primul mareșal al Poloniei?“ Infanteristul simte că i se taie picioarele și își pleacă privirea în pământ.

Józef Klemens Piłsudski s-a născut la 5 decembrie 1867 în satul Zułów, nu departe de Wilno¹, într-o

1. Astăzi Vilnius.

familie nobilă cu vechi tradiții patriotice. Tatăl (tot Józef) fusese comisar al Guvernului Național Polon în timpul insurecției antirusești din 1863. Mama, Maria, născută Billewicz, descindea la rându-i dintr-o spătă nobilă, figurând printre eroii romanelor lui Mickiewicz. Printre lecturile de căpetenie ale băiatului se vor afla de timpuriu marii romantici polonezi: Mickiewicz, Słowacki, Krasiński. Îl pasionează istoria grecilor și a romanilor, dar, mai presus de toate, epopeea lui Napoleon. Iar amintirea luptelor încercate în sânge din 1863 se păstrează vie în sânul familiei și este mereu evocată cu emoție. Elev al primului liceu din Wilno, adăpostit în vechea clădire a universității, unde studiaseră cândva Mickiewicz și Słowacki, Tânărul Józef va deprinde repede arta disimulării, spre a îndura în tacere conformismul detestabil al profesorilor și a-și camufla ura crescândă împotriva regimului țarist. În această atmosferă a rezistenței mute își fac loc germanii unei prime opțiuni politice: „Nici unul din colegii mei mai inteligenți și mai energici – va conseama ulterior Piłsudski – n-a putut să nu treacă, în evoluția sa, prin etapa socialismului. Unii au ajuns pe deplin socialisti, alții au trecut în alte tabere, alții au renunțat la orice aspirații sociale, dar, un timp mai scurt sau mai îndelungat, fiecare din ei a fost socialist“ (*Cum am devenit socialist*, 1903).

În 1885, Piłsudski se înscrise la universitatea din Harkov, la Facultatea de Medicină. Neadmis în anul II din motive birocratice, se întoarce la Wilno, unde își reia inițierea în socialism, citind *În apărarea adevarului* de Karl Liebknecht și primul volum al *Capitalului* lui Marx. Dar „nu pot spune că această lectură

mi-ar fi făcut cine știe ce impresie“. La începutul lui 1887, când abia împlinise 19 ani, se trezește arestat în legătură cu atentatul contra țarului Alexandru III, în care fusese amestecat întâmplător fratele său mai mare, Bronisław, student la universitatea din Petersburg. Acesta din urmă va fi osândit la 15 ani de muncă silnică, iar Józef surghiunit cinci ani în Siberia Orientală. Va petrece aproape doi în satul Kirensk, pe o insulă a fluviului Lena, într-o totală izolare, fiind apoi transferat în orașelul Tunka, unde exilații beneficiau de un regim mai permisiv. Piłsudski face lungi plimbări prin pădurile din preajmă, vânează urși, râși și elani, dă lecții de franceză fiilor unui medic rus și își continuă lecturile din literatura socialistă rusă, dar acestea, de obicei, îi produc o somnolență teribilă. În timpul deportării îl cunoaște pe Constantin Stere, care îl va evoca în vastul său roman *În preajma revoluției*.

După ispășirea anilor de exil, Piłsudski se întoarce la Wilno către sfârșitul lui 1892, iar în 1893 aderă la Partidul Socialist Polonez, atras de caracterul insurecțional al acestuia. Potrivit convingerii sale, „socialistul polonez trebuie să aspire la independență țării, iar această independență este condiția necesară a izbânzii socialismului în Polonia“. Intrat în activitatea ilegală a partidului, Piłsudski editează, din 1894, gazeta *Robotnik* (*Muncitorul*), cumulând atribuțiile de redactor-șef, administrator și tipograf. Imprimeria secretă va funcționa sub nasul poliției timp de șase ani, mai întâi în orașul Lipniszki, apoi la Wilno, în sfârșit la Łódź, cel mai mare centru industrial din cuprinsul Poloniei rusești. Acolo va fi arestat Piłsudski pe 21 februarie 1900, tocmai când pregătea un nou număr al

gazetei. Cei șase ani fuseseră totodată răstimpul unei febrile munci de agitație revoluționară, în care misteriosul „Viator“ (numele conspirativ al lui Piłsudski) colinda fără preget de la un capăt la altul al țării, hărțuit de poliție, poposind în locuri tăinuite, însuflețindu-i pe militanții mișcării și recrutând noi aderenți.

Dosarul neînfricatului luptător antițarist era, cum se vede, extrem de încărcat. Condamnat, după un proces răsunător, la opt ani de muncă silnică și deportare pe viață în Siberia, Piłsudski e internat inițial în pavilionul 10 al citadelei din Varșovia, o închisoare de sinistră reputație. Sfătuit să simuleze mania persecuției, e transferat la Petersburg într-un spital de alienați, de unde va izbuti să evadeze, în mai 1901, cu ajutorul unui Tânăr medic polonez. În viața lui începea o nouă etapă, pătrunsă de ideea luptei armate împotriva stăpânirii țariste. Piłsudski pleacă la Londra, unde se afla centrul organizațiilor revoluționare poloneze și rusești. Revine în Galicia, parte a Poloniei aflată sub dominație austriacă. Nu ezită, cu nume și acte false, să străbată și în zona rusească, spre a-și pregăti compatriotii în vederea unor acțiuni viitoare. O pondere însemnată revine tipăriturilor ilegale, care trec granița în proporție de masă. Căci, aşa cum va preciza Piłsudski, „principalul sprijin al revoluționarilor la frontieră este suprimarea frontierei, dispariția ei pentru populația limitrofă. Elemențele care contribuie într-o largă măsură la tulburarea apelor în zonă sunt tocmai cei însărcinați cu supravegherea frontierei, cei care, în raport cu tot restul locuitorilor, devin primii privilegiați“. Rânduri desprinse din cartea intitulată *Bibuța. Amintirile unui*

revoluționar, scrisă la Cracovia în 1903 și atestând, dincolo de valoarea ei biografică, talentul literar al autorului. În zona de frontieră autoritatea apartine teoretic vameșilor și grănicerilor, dar aceștia o împart, vrând-nevrând, cu mulțimea de samsari, contrabandisti, traficanți și spioni care mișună prin partea locului și alcătuiesc o rețea inextricabilă de complicități, sub ochiul fratern al oamenilor în uniformă. Literatura ilegală beneficiază astfel de cele mai bune culoare de trecere. Traseele ei evocă un vast roman de aventuri, plin de episoade rocambolești și umoristice: adrese greșite, colete pierdute în tren, lanțuri de intermediari care se rup și se refac, surprize, trucuri, peripeții etc. etc. Dar ce înțeles are titlul cărții? „Bibuła“ se numește, în jargonul revoluționarilor, orice imprimat care nu poartă formula sacramentală «dozwoleno cenzuroju» [aprobat de cenzură]. Partidul Socialist Polonez dobândise o asemenea forță de organizare încât editarea și difuzarea literaturii ilegale se desfășurau fără întreruperi. Până și termenul glumeț și familiar „bibuła“ (sugativă) dovedea gradul înalt de răspândire al acestor tipărituri și dispariția aureolei tainice care le învăluise la început.

Ne aflăm în 1904, în timpul războiului rusu-japonez. Pe 13 noiembrie, Piłsudski organizează la Varșovia o amplă manifestație contra mobilizării soldaților polonezi. Mulțimea poartă pancarte cu inscripția: „Partidul Socialist Polonez. Refuzăm să ne batem pentru țar“. Se produce o ciocnire violentă cu forțele de ordine, ambele tabere înregistrând morți și răniți. Va urma o lungă serie de manifestații și atentate în tot cuprinsul Poloniei rusești. Gândul lui Piłsudski țintează însă

mai departe. El începe a propaga ideea luptei cu arma în mâna împotriva ocupației țariste. Cu tenacitate și cu sânge-rece, face primii pași în această direcție, înființând la Cracovia o școală de militanți. Spre a putea conduce el însuși o armată regulată, asimilează primele elemente ale pregăririi unui ofițer de carieră: recunoașterea terenului, mișcarea trupelor, aprovizionarea etc. Cu sprijinul adeptilor săi, asupra căror exercita o autoritate desăvârșită, se desprinde tot mai mult de Partidul Socialist Polonez. La congresul acestuia din 1906, socialistii ortodocși îl exclud din partid pe Piłsudski, rămas credincios concepției lui nestrămutate: revoluția națională trebuie să preceadă evoluția socială. Suspendând temporar, din 1908, acțiunile ilegale în Polonia rusească, el se străduiește să creeze în Galicia o forță armată poloneză. Ideea fertilă și ingenioasă a lui Piłsudski a fost aceea de a camufla instrucția militară sub haina unor societăți sportive: „Związek Strzelecki“ („Asociația trăgătorilor“) la Lvov, „Strzelec“ („Trăgătorul“) la Cracovia... O vastă rețea de organizații similare, nuclee ale viitoarelor legiuni poloneze, se extinde în toată Galicia. Inteligența și devotamentul compensează modestia mijloacelor. În curând iau de asemenea ființă școli de soldați, de subofițeri și ofițeri. Piłsudski, la rându-i, studiază cursurile de strategie și tactică predate de ofițerii statului-major austriac, dar totodată campaniile marilor comandanți din trecut și experiența recentă a războiului rusojaponez. În februarie 1914 îl aflăm la Paris, unde conferențiază în fața foștilor elevi ai Școlii Poloneze, prezicând războiul care bate la ușă și pledând pentru întărirea pregătirilor militare: „Dezvoltarea

armatei noastre readuce problema poloneză pe eșicierul european. [...] Numai sabia cântărește astăzi în balanța destinelor naționale.“ Asistăm la geneza unui proiect vizionar și eroic: reconstituirea statului polonez din frânturile cotropite de cele trei imperii vecine.

Piłsudski nu primise din partea nimănui sarcina de a organiza prima brigadă poloneză. A făcut-o spontan și din proprie inițiativă. Și tot astfel a pornit din Cracovia în ziua de 6 august 1914, trecând granița Galicii fără a cere încuviințarea cuiva și declarând război Rusiei în numele națiunii poloneze cu câteva ore înainte de gestul similar al Austriei! Metoda auto-investirii și a faptului împlinit se va regăsi de mai multe ori pe drumul lui Józef Piłsudski. Foarte modestă la început, armata sa era alcătuită din șase batalioane de infanterie, un escadron de cavalerie și câteva tunuri. Dar dacă armamentul și echipamentul acestei mici armate erau mediocre, moralul ostașilor ei se situa la nivelul cel mai înalt. În preajma intrării în acțiune, comandantul le ținuse o cuvântare sobră și limpede: „Soldați! Toți sunteți egali în fața sacrificiilor care vă așteaptă. Eu nu confer grade. Eu doar ordon celor mai experimentați dintre voi să exercite funcțiile de șefi. Galoanele le veți cuceri în lupte.“ Un factor moral decisiv l-a reprezentat afecțiunea profundă a șefului pentru soldați și devotamentul total al acestora pentru comandantul lor. De la frontieră până la Kielce, Piłsudski străbate 32 de leghe în șase zile, armata lui sporindu-și efectivele cu mulți voluntari înrolați pe parcurs. La Kielce, cel mai mare oraș din sudul Poloniei rusești, punctul de comandă al brigăzii lui Piłsudski se instalează în palatul guvernatorului, fapt cu certă